

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Т.М. Журавель,

Харківська філія Української академії банківської справи

Світовий досвід господарювання свідчить про те, що страхування за рахунок спеціально створених фондів достатньо ефективно регулює відтворувальний процес, забезпечуючи страховий захист товаровиробників, економічні інтереси держави та соціальні гарантії громадян. Воно послаблює залежність суспільного виробництва і окремої людини від непередбачених небажаних випадків і являє собою напрацьований суспільством механізм боротьби із порушенням гармонії. Саме за допомогою страхування обмежуються і компенсуються матеріальні та нематеріальні збитки, пов'язані з погіршенням кон'юнктури ринку, неповерненням кредитів, невиконанням договірних зобов'язань та іншими негативними явищами та ризиками.

Страхування в Україні на сьогоднішній день проходить період свого становлення і розвитку. В процесі становлення пройдено кілька етапів, протягом яких змінилася його правова, організаційна та економічна база.

Різкі зміни на страховому ринку відбулися у зв'язку з демонополізацією страхової діяльності, легалізацією підприємств, у результаті чого зросла кількість недержавних комерційних страхових організацій. Їх діяльність охоплює як традиційні види страхування, так і страхування комерційних, фінансових, господарських ризиків, експортних кредитів та іноземних інвестицій, які стали повсякденною реальністю для ділового середовища України.

Система страхування виконує важливу функцію забезпечення захисту учасників різноманітних комерційних операцій від можливих втрат, що виникають, головним чином, у результаті загибелі чи пошкодження майна з причин випадкового і стихійного характеру.

Розвиток національної системи страхування за останні п'ять років (1997-2001 рр.) характеризується високою динамікою. Загальний обсяг страхових платежів за всіма видами страхування за 2001 р. склав 3030507 тис. грн., ріст за п'ять років – 7,4 рази. Населенню і організаціям в 2001 р. страховики виплатили у вигляді страхового відшкодування 424205 тис. грн., що більше ніж в 3,3 рази перевищує суму страхових виплат, здійснених в 1997 році.

Страховики формують страхові резерви різних форм інвестування. Станом на 1 січня 2002 р. страхові резерви склали 1,185 млрд. грн., що більше у 12,8 рази в порівнянні з 1996 р.

Дохід страхової компанії від інвестиційної діяльності в кілька разів перевищує дохід від страхування безпосередньо. Особливо це стосується страхових компаній, які займаються страхуванням життя. Цей вид страхування передбачає повернення страхового платежу, але через тривалий термін. Визначаючи пріоритетні, перспективні галузі та підприємства, страхування сприяє їх розвитку шляхом інвестування. Необхідно зазначити, що страховики не тільки формують інвестиційні кошти для економіки держави, але, і, що

найголовніше, здійснюють страхові виплати. Майже в 4,3 рази в 2001 р. збільшились страхові виплати відносно 1997 р.

Змінились і форми управління страховими компаніями. Одна з найбільш цікавих тенденцій – посилення орієнтації страхових компаній на інтереси клієнтів, зміна їх ставлення до маркетингу як до системи управління і організації управління компанією, яка всебічно враховує процеси, що відбуваються на ринку. Управлінський маркетинг у страхуванні орієнтований на потреби страхового ринку – продавати тільки те, що необхідно споживачу, а не те, що є в арсеналі страховика; знати потреби споживача і бути його надійним партнером – головне завдання страховика.

Але, незважаючи на відносний динамізм розвитку страхового ринку в Україні, порівняно з країнами Європи, він має незначну питому вагу. За даними Ліги страхових організацій Європи, на нього припадає лише 0,05 % загального обсягу страхових послуг, які надаються на нашому континенті. А рівень розвитку вітчизняного страхового ринку охоплює не більше 10 % ризиків, що є в Україні, в той час як у розвинених державах цей показник сягає 90-95 %.

В Україні продовжує існувати доволі кризова ситуація відносно розвитку особових видів страхування. Частка особового страхування, з урахуванням страхування життя, в загальних показниках страхового ринку України щорічно зменшується. Так, в 1997 р. вона становила 16,66 %, а вже в 2001 р. – 7,08 %.

У всьому світі особове страхування – один із найбільш гнучких і ефективних інструментів вирішення соціальних проблем. В багатьох країнах давно склалась система взаємодоповнюючого соціального захисту: державне соціальне забезпечення, групове та індивідуальне страхування.

Їх обсяг знаходиться у зворотній залежності від державних соціальних програм. Так, наприклад, у Німеччині на добровільне страхування життя спрямовуються в середньому 2,7 % ВВП, а у сусідній Франції – 5,9 %. В Україні цей показник ледь сягає 0,006 %.

Частка особового страхування відносно отриманих страхових платежів з 1997 р. до 2001 р. включно зменшилась в 1,8 рази. Це пов'язано, перш за все, з недоліками діючого податкового законодавства, недосконалою державною політикою щодо розвитку комерційного страхування, великою заборгованістю за договорами щодо страхування життя, які були укладені з організаціями Укрдержстраху, що, у свою чергу, підірвало довіру населення до страхових компаній.

Державна політика розвитку особового страхування як частина загальної соціальної та економічної політики України повинна бути направлена на:

- установлення прозорих і прийнятних правил і основ діяльності страховиків України, пов'язаної з обслуговуванням системи соціального захисту;
- забезпечення розвитку додаткових форм страхування населення, які мають соціальне значення, на добровільній основі (медичне і пенсійне страхування, страхування життя і страхування від нещасних випадків);
- забезпечення зростання ВВП через інвестування коштів в економіку держави за рахунок нагромадження по довгострокових видах довгострокового страхування;

- подальший розвиток страхового посередництва в системі особового страхування.

Реалізацію визначеної мети необхідно забезпечити шляхом розвитку страхування за рахунок:

- удосконалення нормативно-правової бази, тобто системи оподаткування і державного регулювання;
- підвищення фінансової надійності страховиків;
- підвищення страхової культури населення.

Аналіз реального стану справ на страховому ринку України переконує, що для нормального функціонування страхового ринку необхідна налагоджена дієздатна система взаємопов'язаних спеціалізованих організацій, які могли б обслуговувати потоки страхових послуг, грошей, цінних паперів, робочої сили, інформації, тобто необхідна розвинена інфраструктура страхового ринку.

Саме інфраструктура страхового ринку забезпечує можливості реалізації економічних інтересів страховиків та страхувальників, допомагає інтегруватись у світовий економічний простір. До елементів інфраструктури страхового ринку відносяться: правове і нормативне забезпечення, інформаційна мережа, кредитно-фінансова система, система підготовки кадрів (сюрвейєри, андеррайтери, страхові комісари); аудиторська мережа, професійна етика і мова.

Розвиток інфраструктури сприятиме активізації страхової діяльності, а, отже, посилюватиме захищеність усіх ланок економічного життя суспільства.